

Митрополит Андрей Шептицький в документах радянських спецслужб

Федір Медвідь,

кандидат філософських наук,
дійсний член (академік)

Міжнародної академії безпеки життєдіяльності

Митрополит Андрей Шептицький у документах радянських органів державної безпеки (1939 – 1944 рр.). - К.: Українська Видавнича Спілка, 2005. - 480 с.

Поступово відходять у минуле конфронтаційні підходи до аналізу важливих суспільних процесів і явищ, зокрема – до співіснування та співвідношення науки і релігії. Повнокровніше осмислюється категорія „віра”. Важливо також, що продовжується виважене осмислення діяльності ієрархів українських церков, їх духовної спадщини.

Важливою подією у цьому контексті стало видання збірки документів радянських спецслужб міжвоєнного та воєнного періодів, у яких зафіксовано (звісно, специфічно) різні аспекти життя і діяльності глави Української греко-католицької церкви митрополита Андрея Шептицького. Книга вийшла за загальною редакцією професора В. Сергійчука – автора відомої книги „Нескорена Церква. Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу”.

Андрей Шептицький вже на початку свого митрополичого правління потужно прислужився духовному зціленню українського народу. За часів УНР його діяльність набуває екуменічного характеру – як майбутнього глави Української помісної церкви.

Визначна роль митрополита в розвитку українських національно-визвольних змагань міжвоєнного періоду постійно була в полі зору, як засвідчують документи, радянських органів державної безпеки. Враховуючи безперечний авторитет митрополита Андрея в Галичині, зважаючи на „Звернення митрополита УГКЦ Андрея Шептицького до деканів Львівської єпархії” (жовтень 1939 року), в якому він проголошував: „Програма нашої праці така: будемо покорятися владі, слухатися законів, поскільки вони не противні Божому Запові, не

будемо втручатися в політичні радянські справи, не будемо переставати працювати для Христової справи в нашому народі”, більшовицька влада хоча й посилила тиск на його оточення, однак не поспішала вживати до митрополита, як до багатьох інших українських діячів, крайніх репресивних заходів.

Оперативні донесення 3-го відділу управління державної безпеки УНКВС у Львівській області засвідчують, що радянська влада шукала підходів до найближчого оточення митрополита, здійснювала „розкладацьку роботу” серед віруючих „з метою компрометації визначних чинів католицького духовенства”, підбирала матеріали про їхнє „побутове розкладання”.

Мало що змінилося й після окупації України фашистськими військами.

Митрополит Андрей Шептицький, підтримавши Акт відновлення Української державності, проголошений Народними зборами 30 червня 1941 року у Львові, накликав на себе гнів гітлерівців. Окупаційний режим суворо заборонив поширювати його пастирське послання „Як будувати Рідну Хату”.

Після повернення на Галичину Червоної Армії радянські спецслужби знову взяли митрополита під пильний нагляд. Досить процитувати хоча б один документ. В „Довідці НКДБ УРСР стосовно митрополита УГКЦ Андрея Шептицького” від 23 серпня 1944 року говориться, що „митрополит Шептицький активно намагався реалізувати ідею возз’єднання уніатської і православної церков в автокефальну церкву на Україні під главенством Папи Римського. При цьому ідею возз’єднання церков ШЕПТИЦЬКИЙ висував не як релігійну необхідність, а як необхідність національно-політичну”.

Радянські органи державної безпеки намагалися, як видно із супровідного листа наркома держбезпеки УРСР С. Савченка до доповідної записки С. Канаріна-Даниленка, відправленої керівництву КДБ СРСР, підштовхнути митрополита до прилюдного осуду діяльності ОУН і УПА та виступити із закликом до припинення українськими повстанцями збройної боротьби проти радянської влади. Однак – не вдалося.

Збірник досі невідомих документів з архівів радянських спецслужб дає можливість дослідникам зрозуміти, в яких складних історичних обставинах міжвоєнного і воєнного періодів випало здійснювати свій чин митрополитові Андрею Шептицькому. Та попри все, як свідчать документи, митрополит був несхитним всеукраїнським лідером серед найвизначніших духовних провідників українського народу ХХ століття, що домагався „самостійницької української орієнтації з експансією за Дніпро і створення Великої самостійної України”.